

Jeimswaanonj Tere

Jeimsnonj Tereya ano.

Jeŋ-asa-asari

Gomaŋa gomaŋa kanonj ejemba kania kania uugia meleema letoma-kejuti, iyonoo nanamemengianonj sisau siliqalu kolooro metetangonj kamaaŋ uŋuro Anutuwaa qabuŋayanonj kamaawabo. Kawaajonj Jerusalem bisop Jeims iinonj gejanono qaa morota morota meŋ kululuuŋ koi ooja. Gejanono qaaya tosia ii kokaenj: Momakooto hoŋa ii nomaenj? Zioz gawonj hoŋa ano qolonmolongoya. Aŋgotete uutanonj laaligo. Tosia mende injiima sureewu. Je buu susugia mono galeŋ kombu. Selegia mepeseewu me uugia meŋ kamaaŋ aowu? Aŋgowowo me ala ilailaa ambu? Kaparaŋ koma qamakooli gawonj mewu.

Majakakaya waŋa ii kokaenj: Kraistwaa Buŋa qaayanonj somariinj akadamuyawo koloowaatiwaa qata bosima qaaya koma gbiliŋ meniŋ hoŋa koloowaa me qaago? Je buu susunananondeenj moma laarijonj jeniŋ mende sokonja. Zioz gawonj hoŋa qaa, ii zioz koomuya.

Tere kokawaa bakaya waŋa 10 ii kokaenj:

Qaa mutuya 1.1

Momalaari ano momakooto 1.2-8

Ejemba wanaya ano qabuŋayawo 1.9-11

Aŋgobato (manambato) ano aŋgotete 1.12-18

Buŋa gejanondeenj momo me teŋkonjonj 1.19-27

Kamaaŋqegeta ii mende injiima sureewu 2.1-13

Momalaari gawonja qaa ii omaya kolooja 2.14-26

Neselanananonj mono tiwilaan nonombabo 3.1-18

Luaenonj laaligo me balombaa nanamemeŋ 4.1–5.6

Lombo bosima qama kooliniŋ hoŋa koloowaa 5.7-20

---

1 ¹Jeims niinonj Anutu ano Poŋ Jiisas Kraistwaanonj gawonj meŋ laligojenj.

---

^a 1.1 Mat 13.55; Maak 6.3; Apo 15.13; Gal 1.19

Israel tuuj 12 ananaanonja tosaanja onjo Israel mesaonj gomaŋa gomaŋa deema kema laligojuti, niinonj onjowo qaa aminj mobombaaonj tere koi oonj jolonjia jejenj.

Moma laarinj qama koolinj momo hoŋa mokoloowonja.

²Oo uumeleenj alauruna, momalaariwaa anjotete kania kania qagianonj umakeji, iikawaajonj uugianonj mono mende kamaaro simbawonjawogadeenj moma aisoonj laligowu. ³Anjotetenonj qagia-nonj uro iikanonj momalaarigia kotiuro mono kaparanj koma moko-singonj nambu. Ii mojutiwaajonj mono aisoonj laligowu. ⁴Kaparanj koma nambutu eenj, iikanonj mono toroqenj meŋ letoma onjono nanamemeŋgiaa hoŋa kuuya ii akadamyawo koloonjkebaa. Iikaenj kolooro Anutunonj oyanjboyanonj uugia meŋ saa qero uuwaa iwoi mombaaonj mende memeanjgonj laligowuya.

⁵Onjooonjga moŋnonj “Nomaenj ambenaga?” jenj momakootowaajonj amamaaji, iinonj mono Anutu qama kooliro ii mubaa. Anutunonj kalenja ii lolooŋenj kuuya nonoma solooŋenj mende jenj nonomambaaonj momakeja. Kawaajonj ii saanonj muro buŋa qenj aowaa. ⁶Qama kooliwaati, iikanonj nombaati, mono iikaenj moma laarinj uuwoi mende totoonj amba. Moŋnonj uuwoi anji, iinonj kowe siri kaŋa uma kamaanjkeja. Haamononj kowe qindiuro lansanj kema kanjkeja. Iikawaa so koloowabotiwaajonj mono qamakooliaajonj uuwoi mende amba.

⁷Uuwoi ejemba kaŋa Poŋnonj iwoi mubaatiwaajonj mono mende romonjgowa. ⁸Iwaa uutanonj mono juquno kaiyakaya kuuya kanonj kinjkololonj ama konjgbara qenj qaa kemameŋ-kanjmeŋ jenjkeja. Kianj.

Wanaya ano qabuŋawo laaligo

⁹Uumeleenj alauruna, onjoo batugianonj tosonianj kamaanjqeqeta laligogi Anutunonj onjooonj moro uuta kolooja. Kawaajonj mono saanonj onjooŋia mepeseenj aonjkebu. ¹⁰^bTosianonj uuta laligojuto, monenj hinagiaajonj mende mogi umakejiwaajonj ama kamaanjqeqeta tani laligonj mono onjooŋia mepeseenj aonjkebu. Yoŋoo laaligogianonj mono bura juraya kaŋa koloonj sooliwaa. Kamaanjqeqeta ano uuta anana komuwonjati, iikanonj ororonj koloowonja. ¹¹Weeŋnonj kouma bura jenj kotoŋo qararanjgonj soolinj jurayanonj suma kamaanjkeja. Jurayanonj kamaaro batuyaa kaitania iimasiinjinjawo kanonj titiikota koloonjkeja. Qabuŋagiawo yoŋononj esuhinagia meŋ seiwombaaonj ewaewanj komakejuto, laligonj bura kaŋa gororonjgowuya. Kianj.

Anjogbato (manambato) ano anjotete

¹²Anutunonj qaaya kokaenj somonjgorota eja, “Ejemba uugianonj jopagonj nomakejuti, niinonj ii laaligo kombombanja onjoma wanjgianonj goul ila

^b 1.10-11 Ais 40.6-7

koma oŋomaŋa.” Qaa iikawaa so bologaa aŋgobatonŋ mombaa qaganonŋ uro iikanonŋ kaparanŋ koma kotiuro tegoro mono laaligo kotigaa ila soronŋ buŋa qeŋ aonŋ oyaŋboyanŋ koloowaa. Iwaajonŋ “Mono simbawoŋawo!” jejonŋ. ¹³Kileŋaa Toyanonŋ Anutu aŋgobato meŋ mubaatiwaa so mende kolooro Anutunonŋ monŋ ŋiŋgiŋgo ambaatiwaaŋonŋ mende aŋgobato meŋ muja. Kawaajonŋ moŋonŋ aŋgobato uutanonŋ laligonŋ kokaenŋ mende jewa, “Anutunonŋ aŋgobato meŋ nono ŋiŋgiŋgo amambaajonŋ anjeŋ.”

¹⁴Anutunonŋ qaagoto, ananaa siŋnana kombombaŋa bologanonŋ mono potitiŋ kaŋa horonŋ nonono motowaa bitinŋbitinonŋ osiniŋ ŋiŋgiŋgowaa aŋgobatoya kaenŋ motomotoonŋ ananaanonŋ koloonŋkeju. ¹⁵Moŋonŋ siŋa kombombaŋa bologa mende somoŋgoji, ii ŋiŋgiŋgo kondooja. Kondooro siŋa kombombaŋanonŋ koro ama ŋiŋgiŋgo ii merabora kaŋa mero koloonŋkeju. ŋiŋgiŋgononŋ koloonŋ somariidabororo koomu kotiga koloonŋ muŋkeja.

¹⁶Oo wombo alauruna, siŋgia kombombaŋa bologanonŋ mono mende tiligonŋ oŋomba. ¹⁷Kalenŋ awaa akadamugiawo kuuya ii Anutunonŋ ano Siwe eukanonŋ asuŋiŋkeja. Koiŋ ano weenŋ jaagara kouma kotonŋ kemeri uŋa-uŋaganonŋ koriŋ toriŋ amakejato, asa-saga kuuyaa Toya aŋo mende utegowaa. Auŋa me uŋauŋa monŋ ii iwaanonŋ mende eja. ¹⁸Anutunonŋ iwoi kuuya mokoloroti, nono iyonŋoo batugianonŋ yambu dologa koloonŋ laligowonŋatiwaaŋonŋ moro. Kawaajonŋ aŋaa siŋaa so qaa hoŋaa kota uunananonŋ komoro iikanonŋ kolokoloo donŋgoga nonono kolooniŋ. Kiaŋ.

Buŋa qaa eeŋ mobonŋa me teŋ koma mewonŋa?

¹⁹Oo wombo alauruna, mono qaa koi romonŋonŋ mende duduuwu: Oŋo mono kuuya qaa mobombaajonŋ geja uulaŋawo qewu. Qaa laŋ ii uulaŋawo mende jewu. Iriŋgianonŋ mono uulaŋawo mende soomba. ²⁰Anutunonŋ nanamemeŋ dindiŋa ambombaa siŋa momakejato, iriŋŋonŋsoononŋ ii mende kondoonŋkeja. Kawaajonŋ mono iriŋŋonŋsoonŋ mesaonŋ qaa bonŋonŋ jeŋ laligowu. ²¹Qewolonŋ kania kania ano nanamemeŋ jewonŋawononŋ qokotaajuti, ii mono mesaowu. Mono yanŋisengiŋa mesaonŋ Anutuwwaa qaa baatanonŋ kema qaa kota uugianonŋ komomakeji, ii mono moma aŋonŋ koma laligowu. Kaenŋ aŋgi qaa iikanonŋ saanonŋ hamo qeŋ oŋono letoma Siwenonŋ ubuya.

²²Buŋa qaa ii eeŋ toonŋ mogi hoŋa mende koloowabo. Kaŋa silemale ama tiligonŋ aowuboto, qaa ii mono koma gbiliŋ laligowu. ²³Moŋonŋ qaa eeŋ toonŋ moma iikawaa so mende amakeji, iionŋ eja kokawaa so kolooja: Moŋonŋ jaasewaŋa atatononŋ (jainonŋ) aimakeja. ²⁴Aima mesaonŋ moŋgeŋ kema kaitania nomaenŋ, ii uulaŋawo duduunŋkeja. ²⁵Ii awaa qaagoto, moŋonŋ kana qaa akadamuyawowaajonŋ geja ama iigigiŋiŋ iikanonŋ qokotaanŋ ŋiŋgiŋgowaa kasanonŋga loloonŋkeji, iwaa nanamemeŋaajonŋ mono “Eeso simbawoŋawo!” jewonŋa. Iionŋ qaa moma ii mende duduunŋkejato, ii oŋanonŋ teŋ koma iikawaa so amakeja.

²⁶Moŋnoŋ uumeleembaa komagbiligbili amambaajon jeŋ je buu susuya mende galeŋ koma aŋa kaeŋ tiligon aonkeji, iwaa uumeleembaa Buŋa gawoŋanon mono iwoi omay, hoŋa qaa koloonkeja. ²⁷Anutu Mangaa jaasewaŋanon uumeleembaa Buŋa gawon soraaya silemaleya qaa memambaajon jejaŋi eeŋ, mono kokaen amba: Guan mera ano malo konjiliŋ qaganon laligojuti, mono ii kema injiima kalaŋ koma oŋoma laligowa ano balombaa nanamemeŋaa qewoloŋanon uuga tiloowabotiwaajon mono galeŋ meŋ aon laligowa. Kiaŋ.

Kamaanqegeta ii mende sureeŋ oŋombu.

2 ¹Oo uumeleeŋ alauruna! Jiisas Kraist Poŋnana qaqabuŋayawo moma laariwombaajon jeŋuti eeŋ, mono ejemba tosaŋa mende injisoroŋ tosaŋa mende sureeŋ oŋombuto, keda motooŋgonon ama oŋoma laligowu.

²Iikawaa sareqaaya moŋ ii kokaen: Eja qabuŋayawo moŋ, boro susuya goul binijaŋo ano opo malekuya iimasiŋsiijaŋo, iion qaa mirigianon uro eja wanaya moŋ selekopaaya junjuraŋa jewoŋawo iion kaŋagadeeŋ unaga. ³Uri oŋo eja geria iimasiŋsiijaŋo ii koma horon muŋ kokaen jewuyaga, “Oo somatanana, gii saanon jaaqeqeyanon eu kema duŋ rara qemboŋawo iikanon raba.” Kaen jeŋ eja kamaanqegeta ii iima tiŋ muŋ jewu, “Gii saanon goraayanon kema namba me kana qembonon kamaan raba.” ⁴Sili kaŋa kolooro oŋo kanageso batugianon boŋ jawo ama mendeema aon qemasologeŋ ama qaagiawo koloju. Roromoŋgogia bologa otaŋ jenteego ejemba doogoya koloju.

⁵Oo wombo alauruna, mobu! Anutunon bentotoŋa ejemba jopagon muŋkeŋuti, iyono buŋa ewaatiwaa qaaya jeŋ kotiŋ somoŋgoro. Qaa iikawaa so tosanon balon ejemba yoŋoo jaagianon kamaanqegeta kolojuto, Anutunon ii iyaŋaajon meweŋgoŋ oŋono momalaarigiaajon ama uuta koloju. Yoŋonon bentotoŋaa uutanon keugi galeŋ koma oŋono esuhinagiawo koloowuya.

⁶Hoŋanon uuta kolojuto, oŋo ejemba wanaya injiima tiŋ sisiriŋ oŋoma laligoju. Ejemba qabuŋagiawo yoŋonon oŋo moneŋ hinagia qaawaajon meŋ kamaan oŋoma olonkalu ama oŋoŋgi kamaanqegeta koloŋkeju. Yoŋonon oŋo horon oŋoŋgi qaa jakeya jakeya kanon keumakeju. ⁷Oŋo Kraistwaa buŋa koloogi qa awaa soro ii oŋoma iikawaa so oŋoomakejuto, qabuŋagiawo yoŋonon mono uumeleeŋ (kristen) qa ii laŋ jeŋ bolin kisama kema kaŋ jeŋkeju? Namowaa uuta yoŋonon ii kuuya amakeju.

⁸“Kaen amakejuto, oŋonon Anutu bentotoŋaa kana qaa waŋa teŋ koma otaagi sokombaa. Anutuwaanon qaa ii Buŋa Terenon kokaen eja: “Geŋga

jopagon aonkejani, iikawaa so mono ejemba tosaana kaanideen uuganon uukalen ama jopagon onomakeba.”⁹ Iikanon sokombaato, onjo ejemba tosaana injisoroon tosaana sureen onjoma keda motoongonon mende ama onomakejuti een, mono singisonjo amakeju. Anutuwaanon kana qaa waleengi iinon mono qaagia ii mokolon jeŋ tegon onjombaa. ¹⁰ Moŋnon kana qaa kuuya teŋ koma otaankejato, iikanonŋa jojopon motoongonon kamaan qeji, iinon mono kana qaa korebore waleema qaayawo kolooja.

¹¹ “Kawaa kania ii kokaen: Anutu “Serowilin mono mende amba,” jeroti, iinon kaanideen jojopon qaa kokaen jeŋ kotoro, “Moŋ mono mende qena komuwa.” Gii serowilin mende anjanto, kilen moŋ qena komuji, iikanon mono kana qaa kuuya waleendaboron laligojan.

¹² Anutuwaanon kana qaa ii singisongowaa kasonŋa loloon laligowombajon eja. Anutunon kana qaa iikanon gosin nonoma qaanana jeŋ tegoro solananiwutiwaajon romonjon qaagia iikawaa so jeŋkebu ano nanamemengia uujopa qaganon amakebu. ¹³ Moŋnon ejemba uujopa qaganon mende kiankomuŋ onjoma laligowaati, Anutunon mono iwa qaa gosin kiankomuŋ qaganon mende jeŋ tegon mubaa. Moŋnon ejemba uujopa qendeema onjoma laligowaati, Anutunon ii gosin muŋ saanon kiankomuŋ muro simbawonŋawo koloon selia meŋ ubaa. Kian.

Momalaari hoŋa qaa ii koomuya kolooja.

¹⁴ Oo uumeleen alauruna, moŋnon “Jiisas moma laarijen,” jeŋ iikawaa gawonŋa mende mero momalaaria iikanon mono nomaen ilaan munaga? Qaayanondeen moma laariro Anutunon iima hamo qero letombaa me qaago? Ii qaago! ¹⁵ Iikawaa qaaya moŋ ii kokaen: Uugia meleengiti, onjo batugianon ejemba moŋnon opo kerembaajon amamaan memeqemean meŋ ween motoongowaa so nembaneneya qaa laligonaga. ¹⁶ Kaen laligoro onjoononŋa moŋnon iwo aitonjon selewaa nanjononŋo mende muŋ kokaen ijoro monaga, “Gii saanon kema nembanene neŋ gere konama bonjon raba.” Qaa omaya ii moro iikanon mono nomaen ilaan munaga? Ii qaago totonj!

¹⁷ Kaanideen momalaari omaya toon ii koomuya kolooja. Momalaari gawonŋa hoŋa mende mejiwaajon momalaarianon mono qamo kaanŋa kolooja.

¹⁸ Moŋnon kokaen jenaga, “Giinon uuga meleena niinon nanamemen dindiŋa otaankejen.” Niinon kawaajon kokaen gijojen, “Giinon ‘Anutu moma laarijen,’ jeŋ iikawaa gawonŋa mende meŋ een momalaarigaa hoŋa mono nomaen qendeema nonaga? Niinon uumeleembaa gawonŋa mewe iina kanon mono saanon neenaa momalaarinaa hoŋa qendeema gombaa.”
¹⁹ Gii “Anutu motoonjo raji, ii moma laarijen,” jejanŋi, ii awaa! Omejiilan

^d 2.11 Eks 20.13, 14; Dut 5.17, 18

yoŋonoŋ kaanagadeeŋ ii moma laariju. Ii moma laarijuto, iikanonŋ qindiinŋ oŋono Anutuwaajonŋ jenenŋia oronkeja.

²⁰Oo eja uuga qaa, gii omejiilanŋ yoŋoo tani kaanŋa moma laarinkejan me? Momalaariwaa gawonŋa mende mena honŋa mende kolooro qaa ii eenŋ omaya jena momalaariganonŋ mono iwoi omaya, honŋa qaa koloonkeja. Iikawaa kania ii sareqaana iikanonŋ qendeema gonja me qaago?

²¹“Qaago!” jewabotiwaajonŋ ama sareqaa monŋ jemaŋa. Momalaariwaa wanjalenana Abraham iinonŋ dindiŋa nomaenŋ kolooro? Iinonŋ Anutuwaa jeta teŋ koma meria Aisak wama kema alatanonŋ ama kanonŋ siimolonŋ oomambaajonŋ ano. Kaenŋ ama momalaari qaganonŋ gawonŋ mero Anutunonŋ ii iima qaaya jeŋ tegoro solanŋaniro. ²²Sareqaa iikawaa kania ii iima asarijanŋ me qaago? Abrahamnonŋ moma laarinŋ qaagadeeŋ mende jeroto, momalaari qaganonŋ nama iikawaa silia kaanagadeeŋ qero nemuŋ kono sokono. Nanamemeŋ dindiŋa ama meŋ laligoro momalaarianonŋ iikaanŋ somariinŋ akadamyawo kolooro.

²³Buŋa Terenonŋ qaa monŋ ii kokaenŋ eja, “Abrahamnonŋ Anutu moma laarinŋ muro qata Eja Dindiŋa jero.” Qaa ii eenjanonŋ honŋawo koloorotiwaa so ii oogita tosanonŋ Abrahambaa qata “Anutuwaa aliaga,” kaenŋ qama jeŋ laligogi. ²⁴Solanŋa koloowombaajonŋ momalaariwaa qaa ii jenananondeenŋ jeniŋ mende sokonja. Silinananonŋ momalaariwaa nanamemeŋ honŋ ambonŋati eenŋ, Anutunonŋ mono qaanana jeŋ tegoro solanŋaniwoŋa. Sundunanonŋ mono iikawaa kania qendeenja.

²⁵Sareqaa monŋ ii kaanagadeeŋ jewe uumeleenŋ gawombaa kania ii qendeema gombaa: Israel yoŋonoŋ gomaŋ iima kotowaotiwaajonŋ eja woi wasinŋ oronŋi keni kana somataa emba qata Reihab iinonŋ uruama kalaŋ koma oroma kana moŋnonŋ oromesaoro keni. Iinonŋ momalaariwaa nanamemeŋ kaenŋ ano Anutunonŋ ii iima qaaya jeŋ tegoro solanŋaniro. Kiaŋ.

²⁶Niinonŋ qaana koi kokaenŋ jeŋ tegomaŋa: Eja kokoosoya qaa ii qamoya. Iikawaa so momalaari gawonmemeya qaa ii mono koomuya kolooja. Kiaŋ.

Neselanananonŋ mono tiwilaanŋ nonombabo.

3 ¹Oo uumeleenŋ alauruna, oŋoononŋa mamaganonŋ uugia waaro “Tosaŋa yoŋoononŋ koposo mindiŋgowonŋa,” jeŋ boi qaqazu, eja to koloowombaajonŋ uugia waambabo. Nono tosaŋa kuma onŋoma ananaa roromonŋonana mende mindiŋgowonŋati eenŋ, Anutunonŋ ii iiro mende sokono qaanana gosinŋ kotakota jeŋ tegonŋ iikawaa so ironŋa uugunŋ nonombaa. ²Ii kokaembaajonŋ jejeŋ: Anana kuuyanonŋ kana qaa mamaga qiwitigonkejonŋ. Moŋnonŋ neselanŋa galeŋ koma qaa mende qiwitigonkeji,

° 2.21 Jen 22.1-14   † 2.23 Jen 15.6; 2 Hist 20.7; Ais 41.8   * 2.25 Joos 2.1-21

iinonj mono eja akadamuyawo soro kolooja. Iinonj saanonj kotiiñ laaligoya kuuya kaanagadeej galenj koma laligowaa.

³Hoos ii siijnana tenj kombutiwaajonj ama aej qawa qaa oogianonj sulunj somonjonj kasanonj horonj kanonj saanonj honjgia somata kuuya ii mindiñqindiñ ama onjonij kemakeju. ⁴Kaanagadeej wanjo somata iikawaa siligia romonjonowu. Wanjo tosia ii somasomatato, kileñ haamo kotiganonj ii nanjonj onjonji kowe kotonj kemakeju. Somata qatawo koloojuto, ii kileñ kekeñaa galenja kapten iinonj wanjo giliñanonj rama siinja otaanj stia (steer) loqaya melaa iikayadeej melenjqeleej ano wanjo somatanonj kawaa so meleema kemakeja.

⁵Neselambaa kania ii kaanjiadeej. Ii sele busunanaa kitia melaadaga koloojato, kileñ saanonj qaa somata kania kania iikanonj selenana menj uma jenkejonj. Mono koi romonjonj laligowa:

Gere lokota melaadanonj tereema kemenj saanonj jolononj mondonj duuya somata qatawo jedabororo kamaanaga.

⁶Neselanananonj kaanagadeej gere bolanj kaanja kolooja. Ii sele busunanaa kitia kitia iikawaa batugianonj rama qewolombaa kondomondoo nemuñja kolooja. Kaenj kolooro gere siawaa Toyanonj jiilañanonj ootiriñ iikanonj upiipiro afaanagadeej ugerenonj mondonj jero uuta kuuya kotomotonj tilooro laaligoyanonj nanamemeña kuuya ii jewonj kaanja totowiwaa. ⁷Anutononj iwoi kuuya mokoloroti, ii oro kania kania, koonj me iwoi baagianonj koma kondondonjonkejuti me kowenonj laligojuti, ii ejembanonj menj looriñ onjombutiwaa so kolooju. Tosaanja ii koma tutugonj menj looriñ onjonji miriwaa oroya kolooju.

⁸Kaanj koloojuto, neselanananonj mono oro kawalia kaanja kolooja. Ii nombenj warabe kaanjanonj saa qeqeta koloonj onjomumu kaanja onjonjonj niniñ menj komunj nonomambaajonj jororinjeja. Ejemba kuuyanonj ii menj looriñ somonjonj mubombaajonj amamaanjeju. ⁹^hNeselanananonj Ponj Jiisas ano Manj Anutu mepeseenj oromakejonj ano leegenj ejemba iyanjaa kaitani kaanja mokoloonj onjonoti, ii qaa seinonj lanj qasuaanj onjomakejonj.

¹⁰Neselanj motoonjo iikanonj Anutu waa qata mepeseenkejonj ano qaa seinonj tosaanja qasuaanj onjoma jenkejonj. Oo uumeleenj alauruna, kaniagianonj kaanja ero mende sokonja. ¹¹Apu saanja ano kaambogawo ii apu jaaya motoonjononja ujunjonj koumakejao me qaago? Kaanj qaago. ¹²Oo uumeleenj alauruna, joganjonnga pandigbamo (sanj) ii saanonj koloonjeja me qaago? Kaanagadeej jao gerenonja mandariina saanonj koloonjeja me qaago? Iikawaa so apu saanja ii kou kaambogawononja ujunjomambaajonj amamaanjeja. Mono ii.

Momakooto honja ano qolonjomolonyoya

¹³Onjo batugianonj morononj momakootowo koloonj qaa mindiñgowaatiwaa so kolooja? Monjonj “Kaanja kolooja,” jewuti

^h 3.9 Jen 1.26

eerj, iinonj mono uuta ii momakootoyaa so menj kamaanj silianonj gumbonjonjonj nanamemeja qendeeno asuganonj asugiro iininj sokombaa. ¹⁴Iikanonj sokombaato, uugianonj motoqoto koloonj uunonj junjunj ero irinjonsoonj kaambogawo moma gemaqeqe ama aonjkejuti eerj, momakootogia iikawaajonj mono selegia eerj toonj mende menj ubu. “Qaa honja otaajonj,” jej mono iikawaa honja kolatiwubo. ¹⁵Yonoo-nonj momakooto kaanja ii balombaa momakootoyaga. Ii Siwenonjga mende kamaanjkejato, omejiilanj yonjononj ejemba sololoonj onjonji jegi Uja Toroyanonj iikawaajonj wosobiri momakeja.

¹⁶Daenj yonoo uugianonj motoqoto koloonj uunonj junjunj ero irinjonsoonj moma gemaqeqe ama aonjkejuti, iyonoo laaligogianonj sisau ilinwalinj ero sili anjonjorayawo kania kania otaanjkeju. ¹⁷Ii otaanjkejuto, momakooto Siwenonjga kamaanjkeji, iikawaa kania mutuya ii nanamemej soraaya. Momakooto soraayaa silia tosaanja ii kokaenj: Luaenonj laligowombaa siinja enj onono gumbonjonjonj qaganonj tosaanja uujopa ama onjoma qaa baatanonj kenji Uja Toroyanonj uugia saa qero tosaanja kianjkomunj ama onjonji uumomogiaa honja awaa awaa ii mamaga asuginjkeja. Gbingbaonj mesaonj ejemba qaagia bakasasanj mende gosinj selenondeenj ala-ala mende laligoju. ¹⁸Luae qeqeqe ejembanonj luaenonj laligowombaaajonj moma iikawaa kota komogi honja nanamemej dindinja kolooro oyanjboyanj laligonjkeju. Kianj.

Balombaa momakooto mesaonj Anutuwaawala koloonj laligowu.

4 ¹Naa iwoinonj manja ano anjgowowo kondooro batugianonj koloonjkeja? Onjonganja siingia kombombanjanonj mono waama sele busugia sokono awaa ano bologa iikanonj aworanjgori manja ano anjgowowo koloonjkeja. ²Onj iwoi kania kania mewombaa siinja kotakota bobo momakejuto, ii onoo buja mende koloonjkeja. Iwoiwaa iimasiinj ama baagonj uugianonj gere jero ejemba unugi komunjkejuto, kilenj ii mende menjkeju. Kawaajonj yon jej anjo-wowo ama manja qenjkeju. Onj Anutuwaajonj mende qama koolinj onjanganjo eerj mewombaaajonj mojuti, iikawaajonj ii mende buja qenj aonjkeju.

³Anutuwaajonj qama koolinjkejuto, kilenj ii kokaembaajonj mende menjkeju: Uugianonj mende dinjgoro iwoi onono ii mesoonj onjanganja siingia kombombanja bologa metogonj sele busugiaa korisoro ambombaaajonj moma welemakeju. Ii mende sokono Anutunonj ii anjonj komakeja. ⁴Oo onj olojkalu ejemba kaanja koloju. Loemba kana dindinja mesaonj serowilinj amakejuti, onj mono iikawaa so Anutu mesaonj uumeleembaa gadokopa ejemba yonowala-ala menj monej hinanondeenj uugia somonjonj laligoju. Tani kaanj ama iikanonj mono Anutuwo kerekere amakeju. Ii moma kotoju me qaago? Kawaajonj monjonj uuta balombaa siinj kombombanja bologa metogomambaaajonj amakeji, iinonj mono Anutuwaawala kereya koloja.

⁵Buŋa Terewaa qaa moŋ ii kokaenŋ oogita eja, “Uŋaya Toroya uunananoŋ ama nononota laligoji, Anutunoŋ ii siiŋa kombombaŋa iikanonoŋ saa qero laligoja.”ⁱ Qaa ii omayaga kania qaa kaenŋ romoŋgowubo. ^{6j}Qaa ii omayaga qaagoto, oŋo iikawaa so siiŋgia tororo Anutuwaanonoŋ ambuti eenŋ, iionoŋ mono kalenŋmoriaŋa honoŋa qaa oŋomakebaa. Kawaajoŋ Buŋa Tere koi jeŋ oogita eja:

“Anutunoŋ sewanŋkiki ejemba tuarenjeŋ ama oŋomakejato, uugia meŋ kamaanŋkejuti, iiga mono kalenŋmoriaŋa oŋomakeja.”

⁷Kawaa so oŋo mono uugia gosiŋ Anutuwaawaa qaa baatanonoŋ kema laligowuto, Kileŋaa Toya tuarenjeŋ ama mugi oŋomesaonoŋ misiŋgoŋ kemaliwaa. ⁸Mono Anutuwo soomoŋgo ama kosianoŋ kagi iionoŋ oŋowo soomoŋgo ama kosogianoŋ nambaa. Singisoŋgo megi borogianoŋ totowiro Jiisaswaa sayanoŋ ii soŋgbambaatiwaaajoŋ qama kooliwiu. Uugianoŋ juŋquno kemaqen-kanqen laŋ anŋi uugianoŋ tilooro koma konjoratiŋ oŋono soraaya koloowutiwaaajoŋ qama kooliŋkebu. ⁹Mono tapekokorogia moma kotoŋ jiiŋgeŋ qama woso-biri moma silama saabu. Jomo ainjoloŋgia mesaonoŋ meleema amburereŋ ambu. Korisorogia mono mesaonoŋ wosobiri moma aowu. ¹⁰Mono Pombaa jaanoŋ meŋ kamaanŋ aogi iionoŋ metaama oŋombaa. Kiaŋ.

Uumeleenŋ alaurugia yoŋoo qaagia mende jeŋ tegowu.

¹¹Uumeleenŋ alauruna, gemaqeqe qaa mono mende jeŋ aonoŋ laligowu. Moŋonoŋ qaa kaanŋa jeŋ kisama uumeleenŋ aliaa qaaya jeŋ tegoji, iionoŋ mono Anutuwaanonoŋ kana qaa jeŋ tegoŋ meŋ kamaanŋ anja. Gii Anutuwaanonoŋ kana qaa jeŋ tegoŋ gogoraageŋ ama iikaanŋa kanonoŋ ii mende teŋ komakejanto, ii silemale ama umbuqumbuliŋ ejaga koloonoŋ laligojanŋ. ¹²Anutunoŋ kana qaa jeŋ kotoŋ nonoma iikawaa so mono qaanaa gosiŋ jeŋ tegoro tiwilaawoŋa me kianŋkomuŋ nonono oyanŋboyanŋ koloowoŋa. Iinondeeŋ jenteego Tonana koloojato, gii mono geenŋgaajoŋ “Moroga koloojeŋ?” jeŋ alaga gosiŋ qaaya jeŋ tegoŋkejanŋ? Kiaŋ.

Sele memewaa galeŋ meme qaa

^{13k}Mono geja ambu! Tosaanŋa oŋo selegia meŋ uma kokaenŋ jeŋkeju, “Nono kete me woraŋ koi mesaonoŋ taonoŋ ii me ii kanonoŋ kema konkororo ama moneŋ somata horonoŋ gbani motooŋgo laligoniiŋ tegoro kanonŋa eleema kawoŋa.” Niionoŋ kawaajoŋ kokaenŋ injiwoe mobu: ¹⁴Laaligogia woraŋ nomaenŋ laligowuti, oŋo ii mende moma kotoju. Oŋoo laaligogiaa kania ii nomaenŋ? Ii kaaso koosuwaa soga kambaŋ torodaamonŋ asugiŋ

ⁱ 4.5 Buŋa Tere qaa iikawaa kania moŋ ii kokaenŋ, “Uŋa Toroya uugianoŋ anota laligoji, iionoŋ jopagoŋ nonomambaa siiŋa kombombaŋa moma ananaajoŋ motoqoto momakeja.”

^j 4.6 Gba 3.34 ^k 4.13-14 Gba 27.1

en aliwaa. ¹⁵Kawaajon onjo mono kokaen jegi sokombaa, “Pombaa uusinjanon ananaajon kaen ero jaawo laligowonati een, mono kaen kaen ama mewonja.” ¹⁶Kaen mende jenkejuto, een toon jaba-arambaran ama ononjanjaa selegia menj uma mepeseenjeju. Nanamemenj kuuya kaanja kanonj mono bologa kolooja.

¹⁷Qaana jen tegomambaajon ama kokaen jejer: Monjon sili awaa qen mewaatiwaa kania moma kotonjo ii mende ama mewaati, iinonj mono singisonjo anja. Kianj.

Ejemba esuhinagiawo yonjo galej meme qaa

5 ¹Oo ejemba esuhinagiawo, onjo mono geja ama qaana koi mobu: Kakasililij siimbobolo qagianon ubaati, iikawaajonj mono ambureren ama qama silama saabu. ²Monej esuhinagianonj mono gisaadaboroja. Gejalolonj ano dumunjanj yonjononj opo malekugia kitomitonj nenkeju.

³Onjo kambanj tetegoya kokaamba miri, kare ano esuhina tosaanja goul, silwanonj memeta ii qanonj qanonj menj kululuugi eji, ii kasukerajujunonj turudabororo tonoreawo (rost) menj eja. Tonorea ano kasukerajuju iikanonj dangunu kaanja enj kaniagia kambanj tetegoya kokanonj kokaen qendeembaa: Onjo laaligogia monej hinanonj somonjonj mesoqesoogi janjonj qaono tiwilaawuya. Tonorea ano kasukerajuju iikanonj mono gere bolanj kaanja sele busugia kaanjagadeenj menj boliwaa. ⁴“Mono koi romonjowu: Gawonj meme ejemba gawonjianonj tetebaro menj timintamenj ano oro qinjij qonjoma laligogiti, onjononj iyonjo tawagia ii bone qaganonj anjonj konji. Onjo iyonjo saa njindij-nundurugia moju me qaago? Qamasilanjia iikanonj mono Ponj Anutu, ku-usuj kuuyaa Toyaa gejianonj kemedabororo moja.

⁵Onjononj namononj koi iwoi kania kania jaasonjo bunja qen aonj siiseweweya qaa laligonj sele busuwaa korisoro ama siingia metogonj aonj laligogi. Balombaa omakeleyanonj somonjonj onono jejelombanj mamaganj ama baononj newageenj nepaqepalo nenj laligogi. Anutunonj qaagia jenj tegoro unjugi komuwutiwaa kambanjianonj kanj kuuwaati, mono kambanj iikawaajonj jojorinj kelegiawo koloonj laligoju. ⁶Ejemba koposowaa qaagia qaa onjo mende tuarenjenj ama onjonji kilenj qaagia jenj tegonj lanj unjugi komunj komunj laligogi.” Kianj.

Binj mokosinjon bosima qama koolinj laligowu.

⁷Oo uumeleenj alauruna, onjo Ponjonj koubaatwaaajonj mamboma kambanj biiwia kokanonj mono mokosinjonj binj bosima nambu. Kaen

---

¹ 5.2-3 Mat 6.19   ^m 5.4 Dut 24.14-15   ⁿ 5.6 Qaa iikawaa kania monj ii kokaen: Onjo eja koposowaa qaaya qaa kilenj qaaya jenj tegonj qegi komuroti, iinonj onjo mombo mende qotogonj onjmakeja.

nama komakoomo ejawaa tania ii romongowu: Iinon nembanene namonon komoma nama honja sewanja uuta asugiwaatiwaajon kaparan koma mambomakeja. Kaparan koma mamboma laligoro kon bedu kambananon karo mombo mambono konjuru kambananon kan kuunkeja. ⁸Oŋo kaanjiadeen mono bin bosima mokosingon nambu. Poŋnon mombo kawaatiwaa kambananon torijiwaajon ama mono uugia meŋ kululuuŋ bon qeŋ nambu.

⁹Oo uumeleen alauruna, Anutunon qaagia jeŋ tegoro lombo mokoloowubotiwaajon mono oŋoanŋiaa batugianon qaa jeŋmeesan ama uugianon ŋindin-ŋunduru mende jeŋ aonkebu. Mobu, jenteego Toyanon mono dodowin nagonon nanja. Kiaŋ. ¹⁰Uumeleen alauruna, gejatootoo ejemba yononon wala eeŋanon Pombaa qatanon Buŋa qaa jeŋi kakasililin meŋ oŋonŋi moma kileŋ mokosingon bin bosima kaparan koma laligogi. Oŋo mono iyonoo tanigia romongon kana lasugia otaan laligowu. ¹¹“Tosianon kaparan koma bin bosima laligon haamo anŋiti, nono iyonoojon “Ti-a simbawonawo!” jeŋon. Eja qata Job iinon kakasililin moma kileŋ kaparan koma haamo anoti, ii moju. Haamo ano tetegoyanon Poŋ kiankomu Toya koloon niniima koboŋkeji, iinon oyanboyana muro laligoro. Mono ii romongowu. Kiaŋ.

¹²Poo uumeleen alauruna! Qaa kota uuta moŋ koi jemaŋa. Oŋo qaa ii me ii jewuti, ii jojopon qanon kokaen mende jeŋ kotiiwu, “Qaana honawo mende kolooji eeŋ. Siwe Toyanon saanon lombo ano qananon ubaa me balombaa omejiilananon balon mewagoro meren meŋ turun nomba.” Qaa ii me jojopon qaa tosaana iikaana kanon mono qaagia mende jeŋ kotiiwu. Kaen qaagoto, oo-qaawaajon moma “Oon!” iigadeen jewu ano qaago-qaawaajon “Qaago!” jewu. Potagororon qaa jeŋi Anutunon qaagia jeŋ tegon irona meleeno qagianon ubaa. Kiaŋ.

Momalaari qaganon qama kooligi hona koloowaa.

¹³Uumeleen ejemba oŋoononŋa moŋnon qenjenmanjenawo laligoji eeŋ, iinon mono Anutu qama kooliwa. Moŋnon korisoronon laligoji eeŋ, iinon mono rii qama Anutu mepeseewa. ¹⁴Oŋoononŋa moŋnon ji kiro laligoji eeŋ, iinon mono uumeleen kanagesowaa jotamemeya horon oŋono kan Pombaa qatanon kele selianon morin iwaajon qama kooliwa.

¹⁵Momalaari qaganon qama kooligi Poŋnon ejemba jiawo ii hamo qeŋ muro qeŋgon mombo waabaa. Singisono ama ji mokoloroti eeŋ, Anutunon mono singisongoya ii songbama mesaowaa.

¹⁶Kaen kolooro Anutunon hamo qeŋ oŋono qeŋgowutiwaajon mono singisongogia jokolon aon Anutuqama qama koolinkebu. Ejemba solana moŋnon uuta meŋ kululuuŋ Anutu qama kooliwaati, iikawaa honanon

° 5.11 Job 1.21-22; 2.10; Ond 103.8   P 5.12 Mat 5.34-37   ¶ 5.14 Maak 6.13

mono damuyawo ano usujawo koloowaa. ¹⁷Iikawaa sareya moŋ ii gejatootoo eja qata Elaija. Iinoŋ baloŋ eja anana kaan̄a laligoro. Iinoŋ koŋ mende kawaatiwaajoŋ uuta meŋ kululuuŋ kaparaŋ koma qama kooliro koŋnoŋ gbani karooŋ ano koŋ 6 kawaa uutaŋoŋ namonoŋ mende kamaaro. ¹⁸Kambaŋ ii tegoro mombo qama kooliro sombiŋ injaŋ kono koŋ kiŋ bedu mero nembanene mombo toŋgoniŋ kolooro. Kiaŋ.

Moŋnoŋ jinjaui keno alianoŋ ilaaro sokombaa.

¹⁹Uumeleeŋ alauruna, oŋoonoŋga moŋnoŋ qaa hoŋaa kania qiwitigoŋ jinjaui keno moŋnoŋ ii mokoloŋ kana dindiŋanoŋ mombo wama ambaati eeŋ, ²⁰iikawaajoŋ mono kokaeeŋ romoŋgowu: Singisoŋgo ejemba moŋnoŋ jinjaui kanianoŋ keno alianoŋ ii iikanoŋa wano uuta looŋiro mombo meleembaati, iinoŋ mono koomu kotiga mende komuwaa. Alianoŋ ii gere sianoŋ kemebabotiwaajoŋ aŋgoŋ koma muro Anutunoŋ siŋgisoŋgoya seiseiya ii soŋgbama koma turuwaa. Kiaŋ.

---

^r 5.17 1 Kiŋ 17.1; 18.1   ^s 5.18 1 Kiŋ 18.42-45   ^t 5.20 Gba 10.12; 1 Piito 4.8